

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra kriminologie

Resocializace osob po výkonu trestu odnětí svobody

Bakalářská práce

Resocialization of persons after serving sentences of imprisonment

Bachelor thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

PhDr. Alena Marešová Ph.D.

AUTOR PRÁCE

Jakub Smoleňák

Praha

2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně pod vedením PhDr. Aleny Marešové a všechny citace v textu řádně označil. K práci jsem použil jen prameny uvedené v seznamu literatury.

V Kolíně, dne 28. 2. 2022

Jakub Smoleňák

Poděkování

Tímto způsobem bych rád poděkoval PhDr. Aleně Marešové za vedení mé práce, konzultace a rady. Dále bych rád poděkoval personálu Věznice Rýnovice, obzvláště pak prap. Davidu Špačkovi, který se velkou měrou podílel na rychlém vyplnění dotazníků, a i sociální kurátorce, která si našla čas a zodpověděla mi položené otázky. V neposlední řadě pak velké poděkování patří mé přítelkyni, která mě po celou dobu studia podporovala a hnala kupředu.

V Kolíně, 28. 2. 2022

Jakub Smoleňák

ANOTACE

V této bakalářské práci se zabývám tématem resocializace osob po výkonu trestu odnětí svobody. Jedná se o zvláštní péči pro lidi, kteří byli propuštěni z vězení. Je to dlouhý a složitý proces, který ovlivňuje spousta faktorů. V teoretické části jsou nejdůležitější z nich popsány. Stejně tak se čtenář v této části dozví, jak tuto péči dělíme a které služby jim, ať už stát nebo nestátní instituce, nabízí. Poslední kapitola je věnována alternativním trestům. Praktická část je rozdělená na dvě části. První obsahuje dotazník, který si klade za cíl zjistit, jak moc jsou odsouzení připraveni čelit problémům, které je po propuštění čekají. Druhá část obsahuje rozhovor se sociální kurátorkou, která je v každodenním kontaktu s klienty, kteří její pomoc vyhledávají. V závěru na základě získaných odpovědí obou stran zhodnotím současný stav postpenitenciární péče.

KLÍČOVÁ SLOVA:

Postpenitenciární péče, resocializace, péče, výkon trestu odnětí svobody, pomoc, návrat do společnosti, alternativní trest

ANNOTATION

In this bachelor thesis I deal with the topic of resocialization of persons after serving a sentence of imprisonment. This is a special care for people, who have been released from prison. It is a long and complex process that is affected by several factors. In the theoretical part, the most important factors are described. Additionally, the reader will learn in this theoretical part how we divide this care and what services are offered to prisoners by state or non-state institutions. The last chapter of this section is devoted to alternative punishments. The practical part is divided into two sections. The first contains a questionnaire that aims to find out how ready convicts are to face the problems that await them after their release. The second part contains an interview with a social worker, who is in daily contact with clients, who seek her help. In the end, based on the answers obtained by both parties, I will evaluate the current state of post-penitentiary care.

KEY WORDS:

Post-penitentiary care, resocialization, care, imprisonment, help, return to society, alternative punishment

Obsah

ÚVOD.....	6
1. VYMEZENÍ POJMŮ.....	8
1.1. Základní pojmy	8
2. SOUČASNÁ SITUACE ČESKÉHO VĚZEŇSTVÍ.....	11
2.1. Dlouhodobé podfinancování.....	11
2.2. Přeplněnost věznic	12
2.3. Vnější a vnitřní diferenciacce	13
3. POSTPENITENCIÁRNÍ PÉČE	14
3.1. Postpenitenciární péče jako prevence.....	14
3.2. Kontinuální sociální péče	15
3.3. Sociální dávky	16
3.4. Sociální služby.....	17
4. STÁTNÍ ORGANIZACE.....	18
4.1. Sociální kurátor.....	18
4.2. Probační a mediační služba	20
4.2.1. Probace.....	20
4.2.2. Mediace	22
5. NESTÁTNÍ NEZISKOVÉ SUBJEKTY	24
5.1. Romodrom o. p. s.	24
5.2. Za branou o. s.	25
6. PŘEHLED MOŽNÝCH PROBLÉMŮ	26
6.1. Nezaměstnanost.....	26
6.2. Zadluženost.....	26
6.3. Bydlení	27
6.4. Rodinné vztahy.....	28
7. ALTERNATIVNÍ TRESTY	29
7.1. Alternativní tresty u nás.....	29
7.2. Druhy alternativních trestů.....	30
7.3. Důvody ukládání alternativních trestů.....	31
8. DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ	32
9. ROZHOVOR	44
ZÁVĚR.....	48
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	50
PŘÍLOHY	52

Úvod

Jak je prakticky u všech věcí zvykem, postupem času se všechno kolem nás vyvíjí, mění, přizpůsobuje. Ne jinak tomu je i ve vztahu společnosti na zločin a trest. Dříve bylo zvykem pachatele trestat stejným nebo ještě tvrdším způsobem, než byl samotný čin. Jak se lidově říká: oko za oko, zub za zub. V dnešní době účel trestu již není spatřován pouze v odplatě za spáchaný trestný čin bez dalších společenských cílů. Dnešní společnost dospěla k sankcím, které ji mají nejenom ochraňovat, ale současně převychovávat a vézt pachatele k řádnému životu na svobodě a úspěšně ho resocializovat. Drtivá většina všech pachatelů, kteří jsou odsouzeni k výkonu trestu odnětí svobody, se jednou z vězení vrátí zpět do společnosti. Nikdo z nás by nechtěl, aby poté ve své kriminální činnosti pokračovali a opět společnosti škodili. Co je tedy potřeba, aby došlo k úspěšné převýchově těchto lidí? Jde o dlouhý a složitý proces pro který máme pojem resocializace. A právě resocializační proces pachatele začíná už během samotného výkonu trestu, tedy ve vězení. Odsouzený se během pobytu ve vězení pravidelně zúčastňuje programů zacházení, během kterých si získává pracovní návyky nebo se vzdělává. O této části resocializace hovoříme jako o penitenciární péči. Jakmile je propuštěn z výkonu trestu na svobodu, nastává druhá fáze resocializace, které se říká postpenitenciární. A právě této části péče se věnuje moje práce. V první kapitole seznámím čtenáře s důležitými a významnými slovy a pojmy, které je budou provázet celou dobu během čtení této práce. Další kapitola zase čtenáře seznámí s aktuálním děním ve vězeňství a s problémy v něm, které velkou měrou ovlivňují průběh resocializace. Následuje kapitola s charakteristikou postpenitenciární péče a její rozdělení dle toho, kdo tuto péči poskytuje. Jde-li o stát, věnuji prostor sociálnímu kurátorovi a probační a mediační službě. Naopak, jsou-li to nestátní organizace, vysvětlím jejich činnost s tím, že uvedu dva konkrétní příklady. Konkrétní příklady budu uvádět i v další kapitole, která je zaměřená na nejtěžší překážky, které se objevují propuštěným vězňům na cestě k návratu k normálnímu životu. V následující kapitole se věnuji alternativním trestům, což je moderní metoda trestání pachatelů trestné činnosti a jedna z možností, jak celý resocializační proces zlepšit. Musíme si totiž přiznat, že

v České republice tento systém nefunguje, tak jak by měl. Kriminální recidiva se u nás pohybuje kolem 70 % což je ohromné číslo.

Praktickou část jsem rozdělil na dvě poloviny. V každé z nich dávám prostor jedné straně v oblasti postpenitenciární péče. Nejdříve se pomocí dotazníkového šetření snažím zjistit, jak tuto péči vnímají odsouzení ve Věznici Rýnovice, které dělí už jen týdny od propuštění na svobodu a jak jsou na tuto situaci připravení. Dotazník obsahuje 12 otázek a většina odpovědí je zpracována do přehledných grafů s komentářem. Druhá část obsahuje rozhovor se sociální kurátorkou, která hodnotí současný stav postpenitenciární péče. Díky odpovědím respondentů dotazníku i kurátorky se na konci práce pokusím zhodnotit současný stav postpenitenciární péče v České republice a najít odpověď na otázku, kterou jsem si dal za cíl, a to: **Může za současnou vysokou kriminální recidivu nedostatečná postpenitenciární péče?**

Teoretická část

1. Vymezení pojmů

V první kapitole bakalářské práce uvádím a seznamuji čtenáře s pojmy z oblasti resocializace osob.

1.1. Základní pojmy

- **Prizonizace** = tento pojem označuje proces intelektuální, psychologické a hodnotové přeměny svobodného člověka ve vězně.
- **Stigmatizace** = jde o zvláštní případ sociálního předsudku vůči určitým osobám, jimž jsou pak díky tomu připisovány různé negativní vlastnosti.
- **Výkon trestu odnětí svobody** = osoby, které již byly pravomocně odsouzeny za spáchaný trestný čin, a trest si odpykávají ve věznici.
- **Alternativní tresty** = tresty nespojené s bezprostředním odnětím svobody.

Mezi alternativní tresty podle TZ patří:

- a) domácí vězení (§ 60 TZ),
- b) obecně prospěšné práce (§ 62 TZ),
- c) propadnutí majetku (§ 66 TZ),
- d) peněžitý trest (§ 67 TZ),
- e) propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty (§ 70 TZ),
- f) zákaz činnosti (§ 73 TZ),
- g) zákaz pobytu (§ 75 TZ),
- h) zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce (§ 76 TZ),
- i) ztráta čestných titulů nebo vyznamenání (§ 78 TZ),
- j) ztráta vojenské hodnosti (§ 79 TZ),
- k) vyhoštění (§ 80 TZ),
- l) podmíněný trest odnětí svobody (§ 81 TZ).

- **Podmíněné propuštění** - „soud může odsouzeného podmíněně propustit na svobodu, jestliže odsouzený po právní moci rozsudku, zejména ve výkonu trestu svým chováním a plněním svých povinností prokázal polepšení a může se od něho očekávat, že v budoucnu povede řádný život nebo soud přijme záruku za dovršení nápravy odsouzeného, a
 - a) odsouzený vykonal alespoň polovinu uloženého nebo podle rozhodnutí prezidenta České republiky zmírněného trestu odnětí svobody, nebo
 - b) odsouzený, jenž nebyl odsouzen za zvlášť závažný zločin a který dosud nebyl ve výkonu trestu odnětí svobody, vykonal alespoň třetinu uloženého nebo podle rozhodnutí prezidenta České republiky zmírněného trestu odnětí svobody.“¹
- **Resocializace** = začlenění zpět do společnosti pomocí procesů a metod uplatňovaných ve věznici nebo sociálními pracovníky v institucích.
- **Desocializace** = negativní začlenění zpět do společnosti, poničení určitých sociálních vazeb ve společnosti, ztráta zájmu je napravit, narušení hodnot, vztahů a vývoj jedince.
- **Recidiva** = opakované páčání trestných činů.
- **Penitenciární péče** = je péče, která je poskytována ve výkonu trestu odnětí svobody odsouzeným nebo obviněným ve vazbě. Tuto péči vykonávají sociální pracovníci, speciální pedagogové či psycholog. Cílem péče je resocializace, náprava či reintegrace pachatele.
- **Postpenitenciární péče** = je péče o klienta, který byl propuštěn z výkonu trestu odnětí svobody a plynule navazuje na penitenciární péči. Tuto péči nabízejí, jak státní, tak nestátní organizace. Propuštěný může tuto poskytovanou pomoc využít dobrovolně nebo mu může být nakázána (např. probační a mediační služba), kdy musí pravidelně docházet na kontroly za probační úřednicí. Tato péče má za cíl zabránit recidivě.
- **Probační a mediační služba** = usiluje o zprostředkování účinného a společensky prospěšného řešení konfliktů spojených s trestnou činností a

¹ Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník*, § 88.

současně organizuje a zajišťuje výkon alternativních trestů a opatření s důrazem na zájmy poškozených, ochranu komunity a prevenci kriminality.

2. Současná situace českého vězeňství

Situace kolem vězeňství v České republice není vůbec příznivá. Udává se, že míra recidivy dosahuje téměř 70 % a tzv. vězeňský index, který ukazuje, kolik je v daném státu uvězněných osob na 100 tisíc obyvatel, nás Českou republiku s hodnotou indexu 176 řadí spolu s Albánií na 11. místo v Evropě. Tuto situaci ovlivňuje mnoho faktorů a na většinu z nich se nedívá moc dobře. Mám tím na mysli např. dlouhodobé podfinancování, přeplněnost věznic nebo špatný systém vnější a vnitřní diference.

2.1. Dlouhodobé podfinancování

Finanční náklady na uvěznění odsouzených jsou vysoké a velmi zatěžují státní rozpočet. V roce 2020 celkové náklady poprvé v historii překročily 1 miliardu korun. Jak uvádí Statistická ročenka Vězeňské služby za rok 2020, byl v tentýž rok průměrný denní výdaj na 1 vězně 1 741,- Kč. V České republice jsou trestní instituce dlouhodobě podfinancovány. Myslím tím Vězeňskou službu a Probační a mediační službu. Stejně tak se s nedostatkem financí potýkají i subjekty postpenitenciární péče jako jsou nestátní instituce, které nabízí propuštěným osobám v životních problémech pomoc. Nejsou schopny rozvíjet své programy, protože převážná část finančních prostředků je čerpána z evropských fondů Evropské unie či z dotací města ve kterém organizace působí. Díky tomu, že je celý systém podfinancovaný nemůžeme čekat, že se české vězeňství bude modernizovat, že se bude účinně dosahovat účelu trestu odnětí svobody nebo že se bude dostatečně rozvíjet postpenitenciární péče. Bez dostatečné finanční injekce to nebude možné, přitom by mělo být v zájmu státu snižovat recidivu a tím chránit společnost. Pokud by se podařilo investovat do resocializačních programů, jejichž účinnost a finanční návratnost se projeví až v delším časovém horizontu, více než do krátkodobých řešení, mohl by to být krok správným směrem.

2.2. Přeplněnost věznic

Další ohromný problém, který by měli zodpovědní lidé za stav českého vězeňství řešit, je přeplněnost věznic. V roce 2020 bylo ve výkonu trestu 20 107 odsouzených, i když kapacitně můžeme ubytovat pouze 19 662. Dle dostupných údajů téměř každá věznice u nás dosahuje naplnění své kapacity alespoň z 90 % a třeba taková Věznice Rýnovice nebo Věznice Znojmo dokonce 120 % potažmo 132 %! V důsledku tohoto jevu stále stoupá počet potyček mezi vězni, kteří trpí nedostatkem soukromí a prostoru, a i díky tomu nefunguje správně penitenciární péče v samotných věznicích. V důsledku vyššího počtu odsouzených, než na co má každá věznice kapacitu, je omezování volnočasových kapacit a programů zacházení. Dnes se věznice starají o více odsouzených, než je jejich plánovaná kapacita, a to znamená negativní důsledky na všechny služby a činnosti uvnitř věznice. Programy zacházení, které mají výchovně působit na odsouzené, ztrácí své účinky a spíše jen vyplňují volný čas. V přeplněných věznicích se hledá nový ubytovací prostor, často na úkor toho kulturního. Z vychovatelů se stávají administrativní pracovníci, protože mají na starost čím dál více a více vězňů. Starají se jim o korespondenci, balíky nebo žádosti právě na úkor programů zacházení. Stoupá taky množství potyček mezi odsouzenými a personálem věznice, zvláště dozorci. Na začátku roku o tom informoval Nezávislý odborový svaz PČR, jakožto největší odborová organizace sdružující příslušníky a zaměstnance bezpečnostních sborů, ve své zprávě: „V roce 2018 bylo napadeno devět osob, o rok později to bylo již 50 zaměstnanců a v roce 2020 ještě o deset více, tedy 60. Tyto počty napadení personálu věznic vězni mají stálou vzrůstající tendenci. Za uplynulých pět let eviduje VS ČR v průměru 37,4 napadení za rok.“² Tento problém by mohl najít řešení v omezení udělování nepodmíněných trestů nebo naopak zvýšení počtu alternativních trestů. Dalším možným řešením, i když finančně náročným, je vybudování zcela nových věznic.

2.3. Systém vnější a vnitřní diference

² nospcr.cz. NEZÁVISLÝ ODBOROVÝ SVAZ POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY [online]. Praha, 2022 [cit. 2022-02-20]. Dostupné z: <https://www.nospcr.cz/reakce-nos-pcr-na-medializovane-kauzy-vezenske-sluzby-cr/>

V lednu 2017 byl přijat zákon č. 58/2017 Sb., kterým dochází s účinností od 1. října 2017 ke změně trestního zákoníku a zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. Tato novela změnila do té doby systém čtyř typů věznic na dvě. Věznici s dohledem, s dozorem, s ostrahou nebo se zvýšenou ostrahou nahradila věznice s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. Novela dále upravila vnitřní členění věznic s ostrahou, a to na oddělení s nízkým stupněm zabezpečení, se středním stupněm zabezpečení a s vysokým stupněm zabezpečení. Odborná komise složená z vedoucího oddělení výkonu trestu, nebo z vedoucího oddělení výkonu vazby a trestu, anebo z ředitelem věznice pověřeného zaměstnance tohoto oddělení, a dále z psychologa, speciálního pedagoga, sociálního pracovníka, vychovatele a popřípadě dalších zaměstnanců Vězeňské služby určených ředitelem věznice doporučí řediteli věznice, do kterého oddílu bude odsouzený umístěn. Kámen úrazu je ovšem shledáván v systému, který je z pohledu dnešní Evropy zastaralý. Jde o to, že o zařazení odsouzeného do konkrétního typu věznice rozhoduje soud. Ve většině států Evropy o tomto zařazení rozhoduje zpravidla svěřený orgán vězeňské správy.

3. Postpenitenciární péče

„Postpenitenciární péče je specifická oblast sociální péče o člověka, který si prošel trestním řízením, výkonem trestu odnětí svobody nebo ochranným léčením a ochrannou léčbou“³. Plynule navazuje na péči penitenciární a společně se snaží, co nejvíce zjednodušit přechod osob z výkonu trestu do normálního, běžného života. To je ovšem složitý proces, na kterém se podílejí státní i nestátní subjekty, a který naráží na množství překážek. Mezi ty největší patří zejména zadluženost a nezaměstnanost těchto osob, které se často po propuštění z vězení nemají kam vracet.

Postpenitenciární péči můžeme dělit na dva typy, a to na nucenou a dobrovolnou. Nucená péče je daná zákonem a to tak, že osobě nařizuje jistá omezení nebo kontroly. Mezi ně řadíme např. probaci či ambulantní ochranné léčení aj. Naopak dobrovolná péče je zcela závislá na rozhodnutí dané osoby po výkonu trestu a je zcela na ní, zda využije služeb pomocných center, které nabízejí pomoc při orientaci na svobodě.

3.1. Postpenitenciární péče jako prevence

Postpenitenciární péče je nástrojem sekundární a terciální prevence trestné činnosti osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody a slouží jim jako nástroj pro resocializaci, omezení jejich sociálního vyloučení a celkové zlepšení kvality jejich života. *„Účelem tedy je individuální prevence recidivy trestné činnosti u osob, jež se vrátily z výkonu trestu odnětí svobody, který jim soud uložil proto, že vzhledem k stupni jejich narušení a závažnosti spáchané trestné činnosti nepovažoval za vhodné a účelné uložení jiné trestněprávní sankce. U osob, u nichž při ústavním penitenciární působení nebylo dosaženo žádoucího ukončení resocializačního a reedukačního efektu, nemůže nápravně výchovný proces skončit okamžikem propuštění odsouzeného na svobodu, nýbrž musí pokračovat i v mimoústavních podmínkách ve formě postpenitenciární péče, ideálně až do*

³ČERNÍKOVÁ, Vratislava a kol. *Sociální ochrana: terciální prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-138-0. str. 213.

doby, kdy jsou natolik posíleny pozitivní účinky trestu odnětí svobody, že dojde k začlenění takové osoby do běžného života, mezi řádné pracující občany.⁴

3.2. Kontinuální sociální péče

Trest odnětí svobody a s ním spojený pobyt ve věznicí má na odsouzené negativní důsledky. O tom mluví hlavní psycholog Vězeňské služby Václav Jiříček: *„Kdykoliv vyběhnete z nějakého zaběhnutého způsobu života, tak se vám do něj potom obtížně vrací, a ve vězení je to extrém. Tam působí vlivy odosobnění, stáváte se součástí té instituce, učíte se dodržovat pravidla, která fungují a vlastně mají smysl jenom v té instituci a nikde jinde⁵“*. Těmto lidem se sníží schopnosti řešit životní situace, musí se vypořádat s následky prizonizace, dochází k zprerthání pozitivních sociálních vazeb jedince, rozpadu sociálního zázemí a stigmatizaci. Tyto a jiné další faktory poté prohlubují existenční problémy propuštěných osob. Proto je důležité nezanechat propuštěného okamžikem, kdy opouští zdi vězení, bez pomoci. V tuto dobu ovšem vyvstávají problémy opětovného zařazení do společnosti. Proces jejich resocializace je dlouhý a obtížný a jeho dovršení nastává až na svobodě. Pachatelé, na něž bylo ve výkonu trestu výchovně působeno, nejsou propuštěni na svobodu jako osoby mravně dokonalé. Změna dosažená v rámci resocializačního působení ve věznicích se může stát změnou trvalou pouze v případě, navazuje-li na ni vhodný typ péče následné. Předpokladem pro dosažení pozitivních změn u osob propuštěných z výkonu trestu odnětí svobody je především kontinuálnost péče a spolupráce státních a nestátních subjektů v rámci postpenitenciární péče. O tom, jak je tato spolupráce důležitá, mluví náměstek generálního ředitele vězeňské služby brigádní generál Mgr. Simon Michailidis: *„Vězeňská služba ve své působnosti může odvést tu nejlepší práci, pokud ji ovšem nenásleduje alespoň stejně kvalitní postpenitenciární péče po propuštění, pak se lidé dříve či později vrátí do věznic. V prvních týdnech a měsících po propuštění je velmi důležitý doprovod, a to včetně určitého servisu v podobě poradenství v oblastech zaměstnání,*

⁴ VANTUCH, Pavel, ed. *Aktuální otázky postpenitenciární péče*. Brno: Univerzita Jana Evangelisty Purkyně, 1982, str. 130.

⁵ ct24.ceskatelevize.cz, Česko má dvakrát víc vězňů, než je v Evropě běžné. Na vině jsou dlouhé tresty a recidiva. ČT24 [online]. Brno: pes, 2019 [cit. 2022-02-20]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2781821-cesko-ma-dvakrat-vic-veznu-nez-je-v-evrope-bezne-na-vine-jsou-dlouhe-tresty-a>

*oddlužení, vzdělání, případně základního zařízení se v novém životě.*⁶ Myšlenka kontinuální sociální péče v průběhu trestního řízení se začala realizovat na počátku 90. let. Do té doby spolupráce sociálních kurátorů s pracovníky tehdejších nápravněvýchovných ústavů neměla systémový charakter. Kontinuální sociální péči můžeme rozlišit na penitenciární péči, již zajišťuje sociální pracovník Vězeňské služby ČR a postpenitenciární péči, již vykonává především sociální kurátor. Jedná se o kontinuální sociální péči, která umožňuje plynulý přechod mezi penitenciárním a postpenitenciárním působením na odsouzeného, které jsou klíčovými fázemi resocializačního působení. Postpenitenciární péče je tedy konečnou fází resocializačního procesu jedince odsouzeného k výkonu trestu odnětí svobody. Jejím cílem je usnadnit návrat jedince do společnosti, minimalizovat recidivu a naplnit integrativní funkce trestu odnětí svobody. Obvyklými nástroji jsou zejména pomoc při zprostředkování bydlení, orientace při hledání zaměstnání, sociálně-právní poradenství či pomoc při začleňování do sociálního prostředí. Obsah a rozsah postpenitenciární péče je určován sociální politikou státu. Forma pomoci poskytovaná osobám po propuštění z věznice je rozdělována na sociální dávky a sociální služby.

3.3. Sociální dávky

Jako každé jiné osoby tak i osoby po výkonu trestu mají po splnění nároku na přiznání nárok na státní sociální podporu. Mezi tuto podporu patří např. příspěvek na bydlení nebo jednorázová nenároková dávka mimořádné okamžité pomoci. Podle § 2 odst. 6 písm. a) zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, lze za osobu v hmotné nouzi považovat též osobu, která je ohrožena sociálním vyloučením, zejména je-li propuštěna z výkonu trestu odnětí svobody. Takové osobě lze dávku poskytnout v případě, že se jedná o osobu oprávněnou podle § 5 zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi. O všechny výše uvedené dávky v hmotné nouzi může odsouzený požádat na kterémkoliv kontaktním pracovišti

⁶ irozhlas.cz, *Za mříže se v Česku vrací až tři čtvrtiny vězňů. Na vině je především nedostatečná péče po propuštění.* IROZHLAS [online]. Praha: Oldřich, 2021 [cit. 2022-02-20]. Dostupné z: https://www.irozhlaz.cz/zpravy-domov/vezen-vezeni-recidiva-propusteni-integrace-do-spolecnosti-socialni-sluzby_2109261607_hyh

úřadu práce v kraji dle místa jeho trvalého bydliště. Dávka mimořádné okamžité pomoci je poskytována úřadem práce, a to jednorázově až do výše 1000 Kč.

3.4. Sociální služby

V současné době prakticky neexistuje jednotná legislativní úprava postpenitenciární péče. Základní právní úpravu představuje zákon o sociálních službách č. 108/2006 Sb. Služby poskytované v rámci postpenitenciární péče zařadíme pod § 37 odst. 3 tohoto zákona, který upravuje poskytování odborného sociálního poradenství. Tyto služby dělíme podle subjektů poskytovaných služeb, a to buď zajišťované veřejnou správou nebo zajišťované nevládními neziskovými organizacemi.

4. Státní instituce

V České republice máme dvě státní instituce, které zprostředkovávají postpenitenciární péči a těmi jsou státní kurátor a probační a mediální služba.

4.1. Sociální kurátor

Sociální kurátor vykonává svou činnost v rámci přeneseného výkonu státní správy na obecních úřadech s rozšířenou působností. Jde o specializovaného pracovníka pro dospělé, kteří se ocitli v krizové či jiné nestandardní životní situaci, a to dle zákona § 92 b) zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a § 2 odst. 6 zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi jsou:

- osoby ohrožené sociálním vyloučením z důvodu předchozí ústavní nebo ochranné výchovy nebo výkonu trestu
- osoby, jejichž způsob života může vést ke konfliktu se společností
- osoby, které splňují podmínky pro pomoc v hmotné nouzi
- osoby, které nesplňují podmínky pro pomoc v hmotné nouzi, avšak v daném čase, s ohledem na neuspokojivé sociální zázemí a nedostatek finančních prostředků nemůžou úspěšně řešit svoji situaci a jsou ohroženy sociálním vyloučením, jestliže zejména:
 - a) jsou propuštěny z výkonu vazby nebo z výkonu trestu odnětí svobody nebo
 - b) jsou po ukončení léčby chorobných závislostí ze zdravotnického zařízení, psychiatrické léčebny nebo léčebného zařízení pro chorobné závislosti nebo
 - c) jsou propuštěny ze školského zařízení pro výkon ústavní či ochranné výchovy nebo z pěstounské péče po dosažení zletilosti, respektive v 19 letech, nebo
 - d) nemají uspokojivě naplněny životně důležité potřeby vzhledem k tomu, že jsou osobami bez přístřeší nebo
 - e) jsou osobami, jejichž práva a zájmy jsou ohroženy trestnou činností jiné osoby.

Lidem, kteří splňují výše uvedené podmínky, kurátor poskytuje sociální poradenství a při tom spolupracuje se zařízeními pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, s Vězeňskou službou, Probační a mediační službou, správními úřady a místními samosprávnými celky. Mezi hlavní činnosti sociálního kurátora patří:

- a) *„V rámci základního poradenství poskytuje klientům informace potřebné k překonání jejich nepříznivé sociální situace,*
- b) *v rámci odborného sociálního poradenství pomáhá klientům zprostředkovat kontakt se společenským prostředím, snaží se zabránit sociální izolaci klientů, pomáhá jim při uplatňování práv a oprávněných zájmů, je klientům nápomocen při obstarávání osobních záležitostí a realizuje sociálně terapeutické činnosti, které se zaměřují na obnovení vztahů klienta s jeho okolím, na obnovení jeho praktických znalostí a dovedností,*
- c) *pomáhá zmírnit dopad vlivu rizikových skupin na klienta,*
- d) *vypracovává program individuálního motivačního postupu při řešení aktuální situace klientů v hmotné nouzi tak, aby došlo k odvrácení jejich sociálního vyloučení,*
- e) *kontaktuje klienty ve věznicích, ve školských zařízeních zajišťujících ústavní a ochrannou výchovu, v léčebnách, nouzových nocleznách a dalších zařízeních poskytujících sociální služby. Společně s odborníky v těchto zařízeních připravuje plynulý přechod do života mimo zařízení a napomáhá jejich následné adaptaci,*
- f) *vyjednává v zájmu klientů, je-li k tomu klienty zmocněn, především záležitosti spojené s ubytováním, zaměstnáním, zdravotním a materiálním zabezpečením po návratu do běžného života,*
- g) *na požádání poskytuje klientům asistenci při různých jednáních,*
- h) *spolu s příslušným zaměstnancem pověřeného úřadu rozhoduje o přiznání mimořádné okamžité pomoci z důvodu ohrožení osoby sociálním vyloučením, dávku vyplácí a eviduje*

- i) *spolupracuje s rodinami klientů s cílem obnovit nebo zlepšit vzájemné vztahy, aj.*⁷

4.2. Probační a mediační služba

S tím, jak se u nás v 90. letech 20. století začínají pomalu objevovat a používat alternativní tresty, tím u nás začínají vznikat střediska PMS, která poskytují probační a mediační služby. PMS mají tři hlavní cíle:

- a) integrovat pachatele – snaha o zpětné začlenění pachatele do života
- b) participovat poškozeného – snaha o obnovu pocitu bezpečí oběti
- c) chránit společnost – ochrana společnosti díky alternativním trestům

4.2.1. Probace

Probační a mediační služba České republiky je upravena v zákoně č. 257/2000 Sb., který říká, že Probací se rozumí *„organizování a vykonávání dohledu nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným, kontrola výkonu trestů nespojených s odnětím svobody, včetně uložených povinností a omezení, sledování odsouzeného ve zkušební době podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, dále individuální pomoc obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem 24 uloženým podmínkám a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů.“*⁸ Z toho důvodu má pachatel, na kterého byl soudem uložen dohled, povinnost dle 50 § trestního zákoníku:

- a) *„Spolupracovat s probačním úředníkem způsobem, který mu probační úředník stanoví, a plnit probační plín dohledu.*
- b) *Dostavovat se k probačnímu úředníkovi ve lhůtách, které mu probační úředník stanoví.*
- c) *Informovat probačního úředníka o svém pobytu, zaměstnání a zdrojích obživy, dodržování soudem uložených přiměřených omezení a*

⁷ GOJOVÁ, Alice. *Příručka pro metodiky sociální prevence a sociální kurátory*. Ostrava: Ostravská univerzita, 2007. ISBN 978-80-7368-329-0, str. 13-14.

⁸ Zákon č. 257/2000 Sb., *Zákon o Probační a mediační službě*, § 2 odst. 1

přiměřených povinností a jiných důležitých okolnostech pro výkon dohledu určených probačním úředníkem.

d) Umožnit probačnímu úředníkovi vstup do obydlí, ve kterém se zdržuje.“⁹

Při práci probačního pracovníka musí být dodrženy a správně kombinované tři prvky, a to kontrola, poradenství a pomoc klientovi. Probační pracovník tak pracuje s klientem individuálně a osobně během pravidelných setkání. Mezi jeho hlavní činnosti patří:

- a) „Informování a hodnocení pachatele. Probační pracovník vypracovává zprávy o klientovi, pomocí nichž soud vynáší rozsudek nad klientem. Klienta také informuje o tom, že tuto zprávu zpracovává, vysvětluje mu možnosti spolupráce s probačním úředníkem.*
- b) Organizování a kontrola alternativních trestů. Pracovník pracuje s klientem osobně a individuálně, zajišťuje tak opravdovou realizaci alternativních trestů a kontrolu docházky.*
- c) Spolutvoření a realizace programů pro odklon trestního stíhání klienta.*
- d) Poskytování sociální pomoci klientům, pečování o propuštěné klienty v rámci sociální práce. Probační pracovník také dodává určitou psychologickou pomoc, podporu a poradenství svému klientovi.*
- e) Podporování klienta ve výkonu trestu odnětí svobody, pomoc s přípravou na život mimo věznici. Klientovi se také snaží zabránit v opětovném páchání trestného činu tím, že se mu věnuje a poskytuje terciární prevenci.*
- f) Kontrola dodržování podmínek uložených soudem klientovi.*
- g) Spolupracování s dalšími státními i nestátními organizacemi.*
- h) Pomoc klientovi v jeho osobním životě, snaha pomoci zlepšit rodinné vztahy, pomoci tak najít bezproblémové útočiště po propuštění z výkonu trestu a omezit tak množství překážek, které mohou vzniknout při pokusu o sociální integraci.“¹⁰*

Při setkání probačního pracovníka s klientem se vytvoří tzv. probační plán dohledu, který se vytváří na základě délky zkušební doby, tak i všech povinností

⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., *Trestní zákoník*, § 50

¹⁰ ŽATECKÁ, Eva. *Postavení a úkoly probační a mediační služby*. Ostrava: Key publishing, 2007. ISBN 978-80-87071-55-7, str. 15.

a omezení, která ukládá soud. V tomto plánu jsou sepsány všechny podmínky výkonu dohledu jako jsou např. četnost konzultací, spolupráce klienta s dalšími osobami či subjekty nebo průběžné sledování podmínek dohledu tak i omezení jako jsou např. náhrada škody poškozeným, zdržení se konzumace alkoholu, omamných a psychotropních látek, absolvovat léčbu závislostí nebo program psychologického poradenství, zdržení se pobytu v konkrétním místě nebo na kulturních či sportovních akcích atd.

Součástí plánu je také rozhodnutí vydané soudem o podmíněném odsouzení, ve kterém jsou uvedené všechny povinnosti a omezení. V plánu jsou též popsány konkrétní kroky a postupy, jak dojít k předem určenému cíli. Tyto kroky jsou pravidelně vyhodnocovány a aktualizovány tak, aby se vědělo, co už klient splnil. Všechny úkoly a povinnosti by měly mít v plánu dohledu daný termín, do kterého musí klient daný úkol splnit, stejně tak se tam zapisují termíny návštěvy pracovníka ve výkonu dohledu.

4.2.2. Mediace

Mediace nám může pomoci k urovnání konfliktu mezi pachatelem a poškozeným. Jde o dobrovolné setkání obou stran za účasti mediátora. Ten zde slouží jako rozhodčí. Všechny tři strany mohou navrhnout řešení, které by vedlo k vyřešení daného problému a pokud se dojde k vzájemné dohodě, určí se doba, kdy má dojít k vykonání trestu nebo k nápravě škody. Jakmile však jedna ze stran s řešením nesouhlasí, je spor dále řešen soudní cestou. Toto řešení konfliktu je v České republice málo využívané, i když naopak ve světě je velmi populární. Pokud se však mediace uskuteční, častokrát to vede k dohodě mezi stranami a většinou také k podmíněnému zastavení trestního stíhání. *„K podmíněnému zastavení trestního stíhání je však potřeba dodržet hned několik podmínek: pachatel se musí k trestnému činu doznat, musí nahradit škodu nebo alespoň uzavřít dohodu s poškozeným a rozhodnutí musí být dostačující s přihlédnutím na dosavadní život*

pachatele. Při podmíněném zastavení se určuje zkušební doba v rozmezí 6 až 24 měsíců, během kterých musí pachatel splnit podmínky dohody.“¹¹

¹¹ ŠTERN, Pavel. *Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2, str. 46

5. Nestátní neziskové subjekty

Stejně jako PMS tak i nestátní neziskové organizace se začínají u nás objevovat na počátku 90. let 20. století. Těchto organizací zabývajících se postpenitenciární péčí má Česká republika opravdu velké množství. Můžeme je dělit podle druhu poskytované péče na:

- a) Instituce poskytující poradenskou pomoc – tyto instituce poskytují bezplatné poradenství lidem v krizi nebo v nouzi (Romodrom, Podané ruce, Sdružení pro pomoc propuštěným vězňům a lidem v nouzi, Za branou...)
- b) Instituce poskytující materiální pomoc – do této kategorie patří charity, které poskytují jídlo, oblečení, věci (Česká katolická charita, Adra, Český červený kříž...)
- c) Instituce poskytující sociální péči – sem se řadí instituce, které nabízejí stravování, hygienické potřeby, zdravotní péči nebo dočasné ubytování (Armáda spásy, azylové domy, domy na půli cesty...)

Věznice a tyto neziskové organizace spolu spolupracují. Jejich spolupráce je zaměřena především na prevenci recidivy a drogové závislosti, což je nejčastější příčina návratu do věznice. Aby docházelo k efektivní a účinné pomoci odsouzeným osobám při jejich resocializaci, je nutné, aby byly kvalitně propojené funkce penitenciární i postpenitenciární péče, protože jedna bez druhé by neměli význam.

5.1. Romodrom o. p. s.

Občanské sdružení Romodrom bylo založeno v Praze roku 2001 předsedkyní sdružení Marií Gailovou. Jedná se o neziskovou organizaci, která měla v počátcích pomáhat hlavně lidem romského etnika. Brzy však jejich pomoci začalo využívat mnoho lidí i z jiných etnik. Hlavním cílem sdružení je těmto lidem pomoci hledat řešení v jejich nelehkých životních situacích a posilovat jejich kompetence při řízení jejich osudů. Sdružení poskytuje sociální služby jako jsou terénní programy, sociální rehabilitace, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a odborné sociální poradenství, a dále pak sociální projekty, které jsou

zaměřené na dluhové poradenství, podporu zaměstnanosti, bydlení, péči o děti či vzdělávání. Uvedené projekty a služby provozují po celé České republice ve všech krajích.

5.2. Za branou o. s.

Jde o odborné sociální poradenství, které nabízí zejména sociální, psychologickou a právní pomoc odsouzeným a jejich rodinám. Tím se snaží, aby riziko jejich sociálního propadu po propuštění z výkonu trestu bylo co nejmenší, a tudíž se snaží působit preventivně a co nejvíce potlačovat recidivu. Sdružení nabízí sociálně terapeutickou činnost, pomoc při uplatňování práv oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí. Dále pak zprostředkovávání navazujících služeb. Sdružení působí ve věznicích zejména v Praze, ve Středočeském, Ústeckém a Plzeňské kraji.

6. Přehled možných problémů

Postpenitenciární péče je sama o sobě dosti komplikovaná, a proto vyžaduje koordinovaný přístup. Osoby propuštěné z výkonu trestu mají mnoho problémů, které musí řešit, aby nedošlo ke koloběhu setrvání kriminální činnosti. Základních překážek resocializace je hned několik. Jde o nezaměstnanost, bydlení, zadluženost či o narušené sociální nebo rodinné vztahy. Velkým problémem je i sociální stigmatizace.

6.1. Nezaměstnanost

Mezi největší počáteční cíle osob po propuštění z výkonu trestu je obstarat si finanční prostředky. Jakmile se registrují na úřadu práce v místě svého bydliště a splní nároky na přiznání, mají nárok na sociální dávky, o kterých jsem psal výše. Dalším přípustným zdrojem je pak zaměstnání. V ideálním případě si odsouzený domluví práci už během výkonu trestu. Pokud se mu to nepovede a nedaří se mu práci najít ani na svobodě, může vyhledat pomoc u sociálního kurátora nebo u neziskových organizací, které dopomáhají sehnat klientům zaměstnání. Další možnosti jsou pak tzv. job-kluby, které existují při úřadech práce a které pomáhají klientům třeba se sepsáním životopisu. Několik výzkumů ukazuje, jak je důležité si práci obstarat co nejdříve po propuštění z výkonu trestu. Kritická hranice je 6 měsíců. Poté riziko recidivy prudce stoupá. Další velký problém při hledání zaměstnání je tzv. „druhé trestání“. Jde o nerovné zacházení, kdy zaměstnavatel vyžaduje od uchazečů čistý trestní rejstřík. Důsledkem je pak to, že zaměstnavatel odmítá uchazeče o pracovní pozici bez čistého trestního rejstříku, a to i tehdy, pokud trestný čin nesouvisí s pozicí na kterou se uchazeč hlásí.

6.2. Zadluženost

Tento problém po propuštění z výkonu trestu řeší prakticky většina všech propuštěných. Jde o to, aby se vypořádali se všemi svými závazky, které během výkonu trestu ještě narůstaly. Většina odsouzených má díky své finanční gramotnosti nízké povědomí o dluzích, svých povinnostech a možnostech řešení.

Řada odsouzených vykonává trest v domnění, že nemá možnost řešit své finanční závazky a zároveň, že věřitelé nemají právo své pohledávky vyžadovat. Často s věřiteli nekomunikují či ignorují úřední korespondenci. To však v běžném životě nejde, což ztěžuje jejich resocializaci. Důsledkem toho je návrat k trestné činnosti a tudíž recidiva. Jediné řešení je totiž legální práce a splácení dluhů. Navíc jsou odsouzení podle § 35 odst. 1 ZVTOS povinni hradit náklady výkonu trestu. Spoluúčast odsouzeného je dle platných právních předpisů 32 % z čisté pracovní odměny, maximálně 1.500,- Kč za kalendářní měsíc. Jak jsem uvedl výše, průměrné denní náklady na vězně jsou 1.741,- Kč. Díky novelizaci zákona č. 52/2004 Sb. došlo v české právní úpravě k zavedení kategorií vězňů, kteří jsou od povinnosti hradit náklady osvobozeni. Ta je dnes vázaná na příjem z pracovní činnosti, důchodu, výsluhového příspěvku nebo jiný příjem peněz na vězeňském účtu. Výše stanovených nákladů představuje jen nepatrnou část nákladů výkonu trestu, ale i tak má negativní vliv na průběh resocializace. Bereme-li v potaz, že dobytnost těchto náhrad je velice nízká, měli bychom uvažovat, jestli je opravdu nutné trvat na hrazení nákladů výkonu trestu.

6.3. Bydlení

Dalším značným problémem je sehnání ubytování. Pokud propuštěný nemá možnost se vrátit do svého původního bydliště, může se už během výkonu trestu obrátit na sociálního pracovníka, který mu může ubytování po výstupu z trestu pomoci zajistit. Na svobodě pak může vyhledat sociálního kurátora, který má možnost zajistit náhradní ubytování jako jsou noclehárny či azylové domy. Jedna noc v azylovém domě stojí kolem cca 100,- Kč a pokud klient nemá na zaplacení, může si zažádat o dávku v hmotné nouzi – doplatek na bydlení, který pak přijde rovnou provozovateli azylového domu. V těchto objektech jsou vyžadována určitá pravidla, jako je zákaz alkoholu a omamných látek. Problémem je jejich cena a kapacity.

6.4. Rodinné vztahy

Výkon trestu má dopad i na blízké osoby odsouzeného. Odchodem vzniká absence jednoho z příjmů či sociální tíseň. U delších trestů trpí zklamání rodiče, partneři, děti bez otců a matek. Pokud se v průběhu výkonu trestu rozpadla rodina a není pro koho žít, je návrat na svobodu o to těžší. Pro ty, kteří hledají nové vztahy, je výběr zúžený.

7. Alternativní tresty

Jsou to tresty, které lze charakterizovat jako tresty nespojené s bezprostředním odnětím svobody. Druhá polovina 20. století je období ekonomických, sociálních, politických změn a zároveň ho lze označit za počátek výrazného rozvoje trestní politiky. Je to etapa hledající nové formy spravedlnosti, které by nahradily tradiční sankční politiku. Začínají se vytvářet podmínky pro využití alternativ k potrestání. Hlavním cílem a smyslem je snaha o individualizaci trestního postihu, motivace pachatelů trestných činů žít v souladu se zákonem, snížit přeplněnost věznic, finanční náklady spojené s uvězněním a aktivně zapojit do řešení trestních věcí nejen pachatele, ale i osoby poškozené trestnou činností. Tyto důvody vedly k celosvětovému rozšíření alternativ nejen týkajících se sankcí, ale i trestního řízení. Vývoj modernizace v jednotlivých zemích je ovlivněn tradicemi, kulturou i náboženstvím v jednotlivých zemích, proto rozvoj a aplikace postupuje v každé zemi různou rychlostí.

7.1. Alternativní tresty u nás

Po vzniku samostatné České republiky přišlo v platnost několik novel týkající se alternativních trestů. Důležitá byla druhá novela č. 175/1990 Sb. Byl zrušen trest nápravného opatření, který byl do té doby nejčastěji ukládaný trest po trestu odnětí svobody. Důležitou roli hrálo posílení peněžitého trestu, spočívající v podstatném rozšíření možností jeho užívání možnosti ukládat jej i za nedbalostní trestné činy. Došlo také k navýšení horní hranice sazby zákazu činnosti z 5 let na 10 let. Novela č. 290/1993 Sb. se týkala peněžitého trestu, která upravila jeho maximální výši z 1 mil. Kčs na 5 mil. Kč. Ve vývoji alternativních trestů je ovšem velmi důležitá novela č. 152/1995 Sb., která zavedla v našem prostředí nový alternativní trest - obecně prospěšné práce. Taktéž je důležitá následující novela č. 253/1997 Sb., která zavedla prvky probace do české práva. V případě alternativního trestu se jedná o podmíněné odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem. Novela taktéž obsahovala demonstrativní výčet přiměřených omezení a povinností vztahujících se k tomuto trestu. Změna nastala i u trestu vyhoštění, který mohl být již stanoven i na dobu určitou. Další novela č. 253/2006 Sb. upravila trest propadnutí věci, kde

umožnila také propadnutí jiné majetkové hodnoty, popř. náhradní hodnoty. Velká změna se ovšem udála s příchodem trestního zákoníku, resp. zákona č. 40/2009 Sb., který alternativní tresty rozšířil o dva nové – domácí vězení a zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. Některé tresty byly upraveny, např. peněžitý trest, kde se změnil způsob výpočtu trestu nebo trest obecně prospěšných prací, kde byla snížena horní sazba o 100 hodin ze 400 na 300. Také byl u něj upraven výpočet náhradního trestu odnětí svobody, konkrétně 1 den za každou neodpracovanou hodinu. Novela z roku 2011 pak značně zmírnila podmínky alternativních trestů a podmíněného propuštění a stanovila, že za trestné činy, u nichž horní hranice trestní sazby odnětí svobody nepřevyšuje 5 let, lze uložit nepodmíněný trest odnětí svobody jen za podmínky, že by vzhledem k osobě pachatele uložení jiného trestu zjevně nevedlo k tomu, aby pachatel vedl řádný život, čímž znovu potvrdila, že trest odnětí svobody se považuje za trest ultima ratio.

7.2. Druhy alternativních trestů

Nový trestní zákoník obsahuje jedenáct druhů alternativních trestů, ale je nutné připomenout, že trest odnětí svobody v sobě zahrnuje také podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem. Podle § 52 odst. 1 trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. rozlišujeme tyto druhy trestů:

- a) *„Odnětí svobody,*
- b) *domácí vězení,*
- c) *obecně prospěšné práce,*
- d) *propadnutí majetku,*
- e) *peněžitý trest,*
- f) *propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,*
- g) *zákaz činnosti,*
- h) *zákaz pobytu,*
- i) *zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce,*
- j) *ztráta čestných titulů nebo vyznamenání,*
- k) *ztráta vojenské hodnosti,*

l) vyhoštění.¹²

7.3. Důvody ukládání alternativních trestů

Ukládání nepodmíněných trestů s sebou nese několik nevýhod a na odsouzené mohou mít negativní účinky, jako jsou zejména nepříznivý vliv vězeňského prostředí na osobnost odsouzeného, přerušování sociálních vazeb, pracovních aktivit a vztahů nebo ztížené uplatnění v životě po propuštění. Důsledkem uvěznění je také potlačení individuality odsouzených, což u nich vede ke ztrátě pocitu zodpovědnosti s převzetím vězeňských norem. Zejména pak u mladistvých získání nežádoucích návyků a kontaktu na kriminální skupiny může vést k opakované trestné činnosti. Dalším problémem, kterému české vězeňství čelí, je přeplněnost věznic. Důvodem toho je nadměrné užívání krátkodobých trestů odnětí svobody, které tíží vězeňský systém. Jedná se o tresty od 6 měsíců až do jednoho roku. Hlavním úskalím těchto trestů je krátká doba k převýchově odsouzených, ale na druhou stranu dostatek času pro vznik špatných návyků ve vězeňském prostředí jako jsou šikana či užívání drog. Krátkodobé tresty zaplňují většinu kapacity míst ve věznicích a tím nesou vysoké ekonomické náklady. Ve většině případů navíc nejde o nebezpečné pachatele, a tudíž izolace těchto osob není nezbytná. Velkou výhodou alternativních trestů je jejich finanční stránka. Náklady na výkon alternativních trestů jsou podstatně nižší než finanční prostředky vynaložené na nepodmíněné tresty odnětí svobody. Dalším pozitivem alternativních trestů je také to, že zohledňují osobnost jedince. Individuální trestání pachatele spočívá ve volbě co nejvhodnějšího trestu. K tomu je ovšem potřeba důkladná znalost osobnosti a poměrů pachatele, což je úkol pro pracovníky PMS. Uložení trestů nespojených s bezprostředním odnětím svobody je chápáno jako určitý projev důvěry vůči pachateli. Snahou je také větší zapojení veřejnosti do procesu převýchovy a resocializace pachatelů.

¹² Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník*, § 52

Praktická část

Praktickou část této práce jsem rozdělil na dva oddíly. První je věnovaný dotazníkovému šetření a druhý oddíl tvoří strukturovaný rozhovor se sociální kurátorkou.

8. Dotazníkové šetření

Jako první jsem si do praktické části mé bakalářské práce vybral dotazníkové šetření, které si klade za cíl zmapovat a zjistit, jak vnímají osoby ve výkonu trestu postpenitenciární péči a jestli jsou připraveni čelit problémům, které je po propuštění za bránu věznice čekají. Svůj dotazník o dvanácti otázkách jsem rozdělil na Výstupním oddělení Věznice Rýnovice, kde v době mého výzkumu bylo ubytováno 30 odsouzených. Tento oddíl jsem zvolil zcela záměrně, protože zde umístění odsouzení mají už jen pár týdnů nebo měsíců do konce svých trestů, a proto se jejich příprava na život po trestu zintenzivňuje. V dotazníku jsem použil jak otázky, které mají jasnou odpověď, tak i ty s otevřenou odpovědí. V dotazníku se ptám odsouzených na věk, jejich trestnou minulost a zda dříve dostali alternativní trest, potažmo jaký. V dalších otázkách mě pak zajímá, jak daleko jsou v přípravě na život po výkonu trestu, konkrétně jak moc je trápí problémy, o kterých jsem se zmiňoval v kapitole č. 6.

Věznice Rýnovice

Věznice se nachází na hlavním tahu mezi Jabloncem nad Nisou a Libercem a byla zřízena 1. 8. 1968. Její maximální možná kapacita dosahuje téměř 600 míst, ale v současné době se v ní nachází kolem 500 odsouzených. Věznice je profilována jako věznice s ostrahou s vysokým a středním stupněm zabezpečení. Má tři hlavní budovy ve kterých se nacházejí ubytovny odsouzených a ve kterých jsou mimo klasických oddílů i ty specializované. Jde o Oddíl pro mladé, prvovězněné odsouzené a studující, Oddíl bezdrogové zóny, Výstupní oddíl, Oddíl pro odsouzené s poruchou duševní a poruchou chování, Oddíl se zesíleným technickým zabezpečením a Oddíl ochranné léčby protitoxikomanické a

protialkoholní. Výstupní oddíl, na kterém byly odsouzenými vyplněny dotazníky, byl ve věznici založen v roce 1996. Na tento oddíl se umísťují odsouzení, kterým byl uložen trest na dobu delší než tři roky a odsouzení, jimž je třeba pomáhat při vytváření příznivých podmínek pro samostatný způsob života, a to zpravidla šest měsíců před očekávaným skončením výkonu trestu.

V této věznici jsem bez mála pár měsíců sloužil 6 let. Začínal jsem na Oddělení vězeňské stráže s hodností strážmistr a končil na Oddělení výkonu trestu s hodností praporčík. Sloužil jsem tedy na obou odděleních a musím říct, že každé z nich je úplně jiné. Každé má své klady a zápory. Díky tomu, že jsem skoro tři roky byl dozorcem na Oddělení výkonu trestu, dostával jsem se do styku se všemi typy odsouzených den co den. Jednalo se buď o muže od rodiny ale i o ty, kterým už na svobodě nikdo nezbyl. Byli to ti, kteří byli ve výkonu trestu poprvé, ale i opakovaně. Byli to muži, kteří měli trest pár měsíců, ale i doživotní vězni. Díky této dlouholeté zkušenosti píšu tuto práci na téma postpenitenciární péče, která mě od počátku mé služby u VSČR zajímala. Během služby snad nebyl den, kdy by mě něco nepřekvapilo. Nad čím jsem se ale hodně často zamýšlel bylo to, proč se odsouzení stále vrací do výkonu trestu. Skoro každý mi před propuštěním na svobodu řekl, že se vidíme naposledy, že má zajištěnou práci, a že už se nechce ani za nic vrátit zpět. Uběhl rok, měsíc, někdy i jen pár týdnů a zjistil jsem, že tito odsouzení jsou zpět ve vazbě.

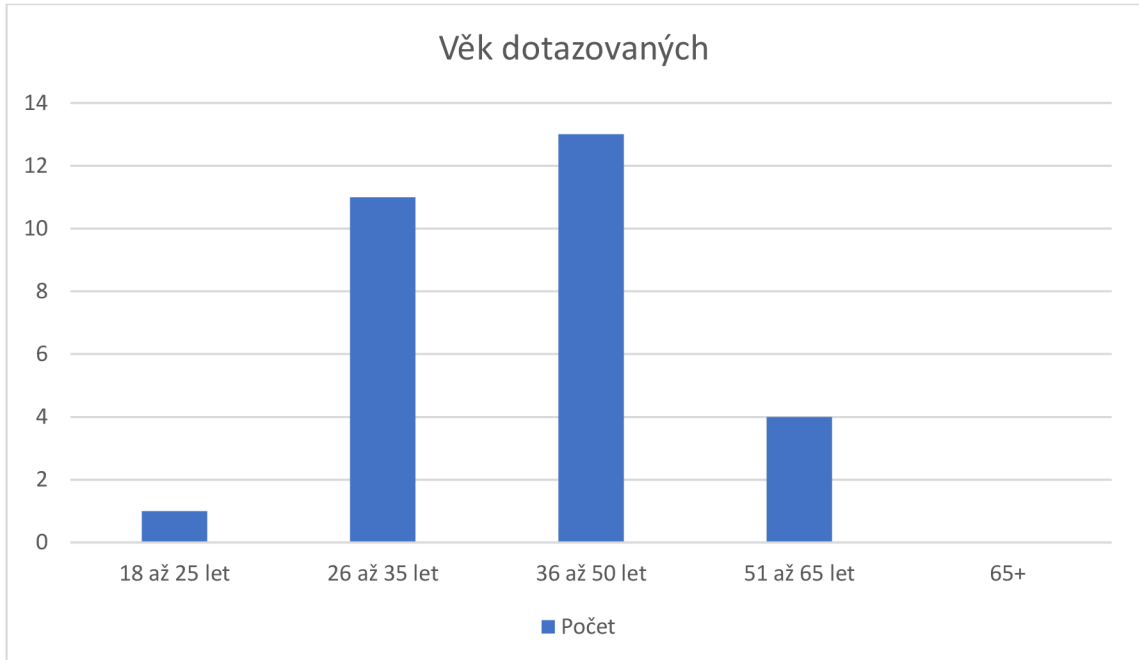
Analýza dat

Jak jsem již uvedl, svůj dotazník jsem rozdal odsouzeným na výstupním oddílu Věznice Rýnovice, kde svůj trest vykonávalo v době dotazování 30 odsouzených. Z tohoto počtu se mi vrátilo 29 kvalitně a kompletně vyplněných dotazníků. Návratnost tedy byla dost vysoká. Data, která jsem získal, budu dále interpretovat v následující kapitole.

Interpretace získaných dat

Otázka č.1: Do které věkové kategorie spadáte?

Graf 1: Věk dotazovaných

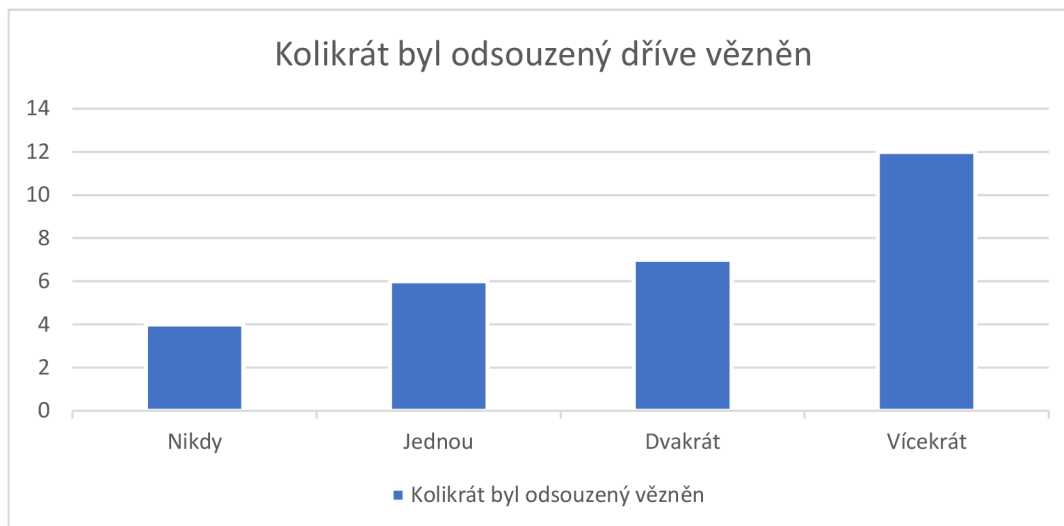

Zdroj: vlastní šetření

Z grafu číslo 1 je patrné, že největší zastoupení mají dvě střední generace, a to 26 až 35 let a 36 až 50 let. Naopak dvě okrajové kategorie mají minimální zastoupení - 18 až 25 let nebo dokonce žádné, 65+.

Otázka č.2: Byl jste už dříve vězněn?

Graf 2: Kolikrát byl odsouzený dříve vězněn

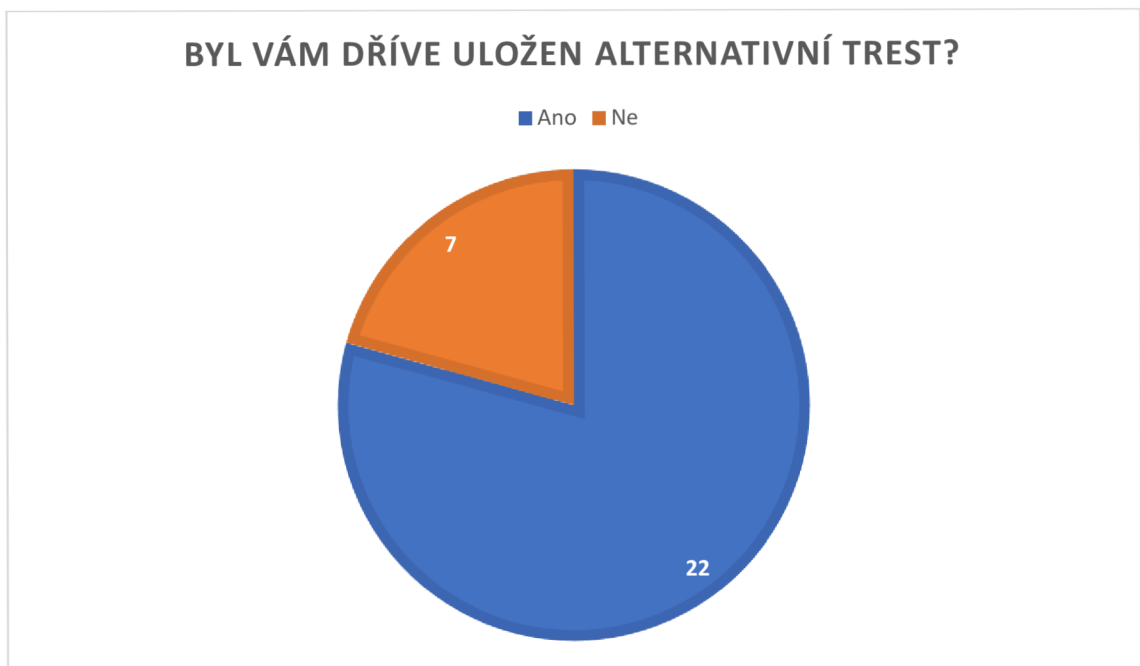

Zdroj: vlastní šetření

Hodnoty grafu č.2 jsou velice zajímavé a k zamyšlení. 25 respondentů z 29 již někdy bylo pravomocně odsouzeno k trestu odnětí svobody! To znamená, že recidiva u těchto osob je přes 80%! Co je ovšem ještě horší, že největší zastoupení zde mají odsouzení, kteří byli takto potrestáni opakovaně a téměř polovina z nich vícekrát než dvakrát. Z této tabulky, lze usuzovat, že výchovné programy, jiné nápravné aktivity a postpenitenciární péče nejsou dostatečně účinné, když je ve věznici, tak vysoký počet recidivistů.

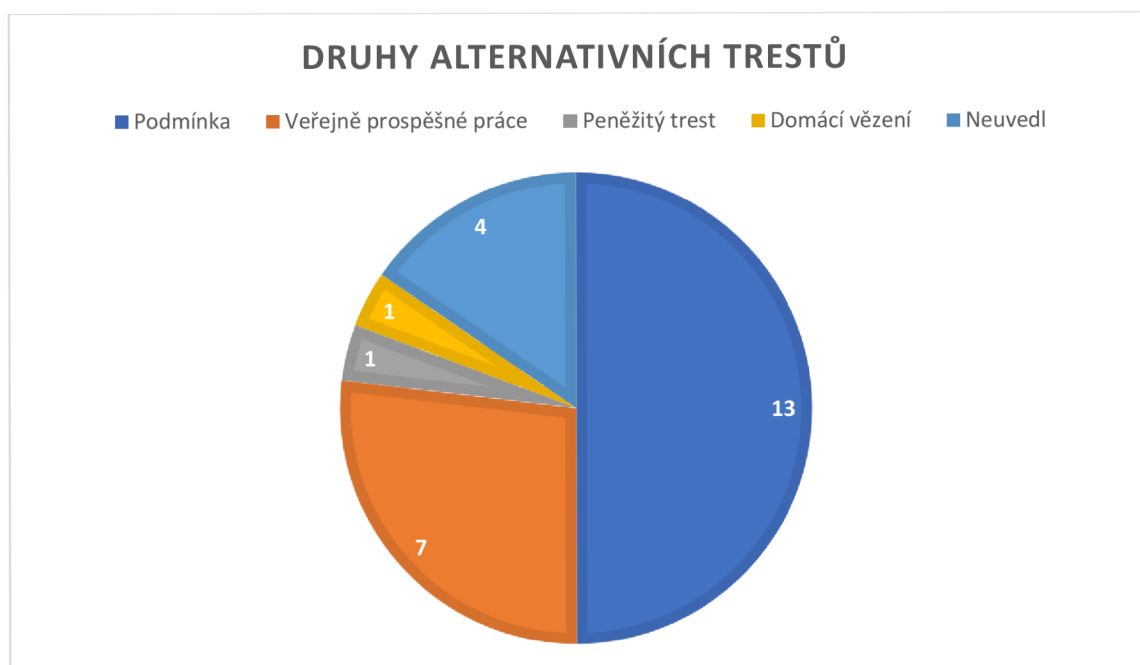
Otázka č.3: Byl Vám v minulosti uložen nějaký alternativní trest? (např. peněžitý trest, podmínka, veřejně prospěšné práce, domácí vězení aj.) Pokud ano, jaký/é?

Graf č.3: Byl Vám v minulosti uložen nějaký alternativní trest?

Zdroj: vlastní šetření

Graf č.4: Druhy alternativních trestů

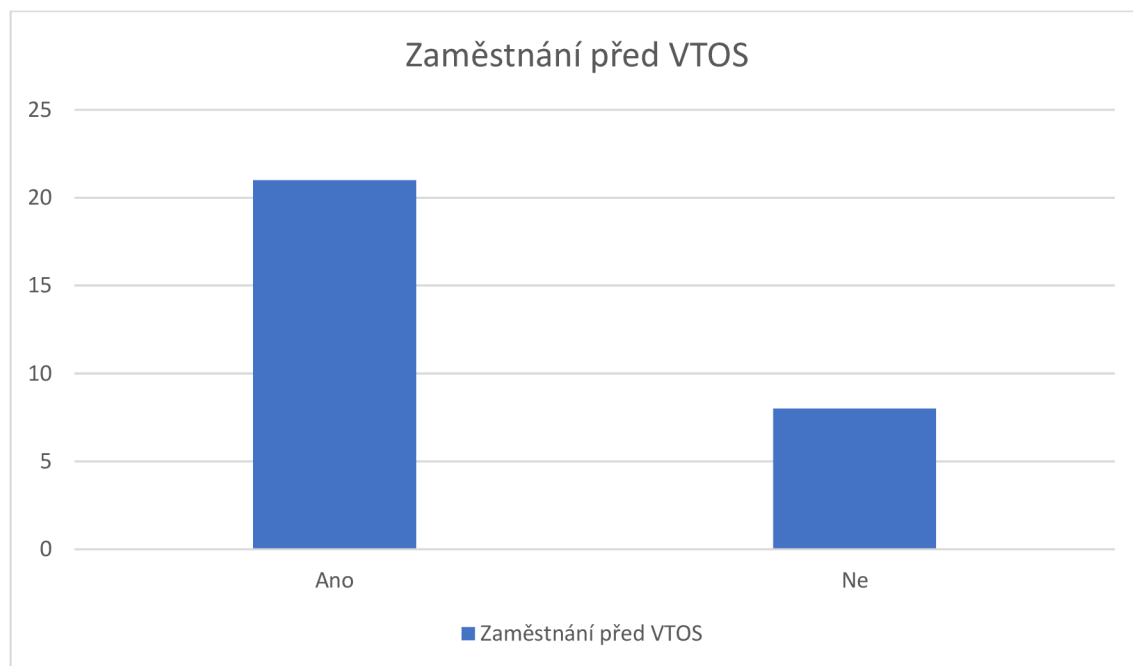

Zdroj: vlastní šetření

K otázce č.3 se váží grafy č.3 a 4. Ten první z nich nám říká, že celkem 22 odsouzených dříve dostalo nějaký alternativní trest. Druhý z nich nám udává, který konkrétní alternativní trest odsouzený dostal. Můžeme vidět, že každý druhý uložený alternativní trest u respondentů tohoto dotazníku je podmínka. Druhý nejčastější jsou veřejně prospěšné práce. Zbylé tresty, které se v dotazníku objevily mají minimální zastoupení. Čtyři odsouzení přesný druh alternativního trestu neuvodli a stejně tak i stejný počet odsouzených uvedlo současně dva tresty.

Otázka č.4: Byl jste před nástupem do věznice zaměstnán?

Graf č.5 Zaměstnání před VTOS

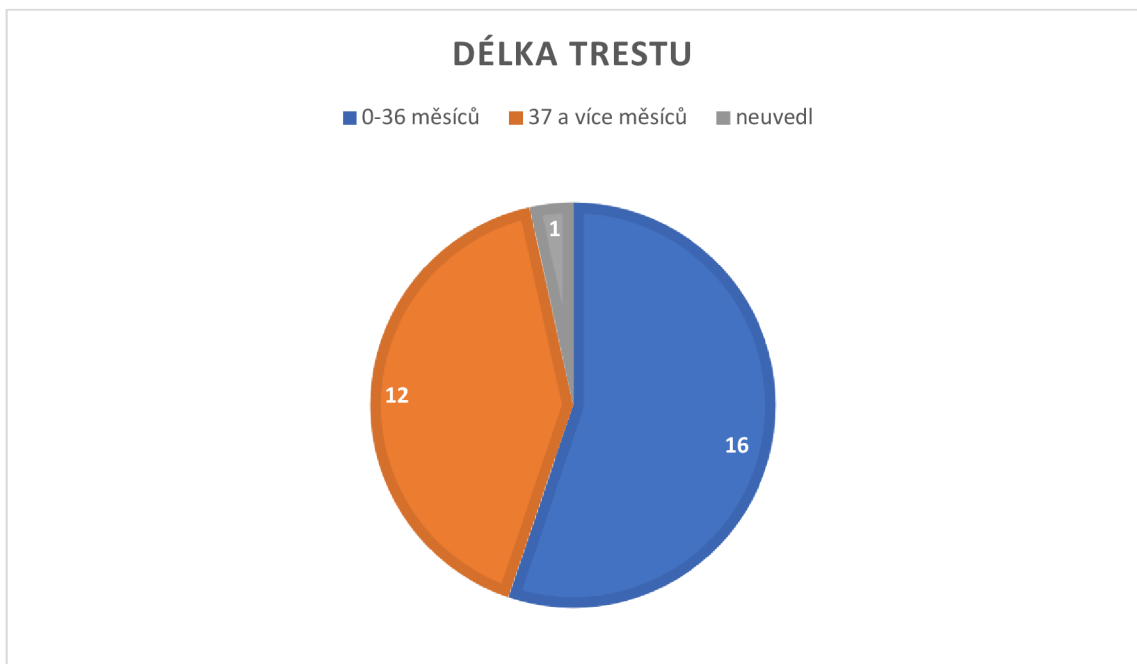

Zdroj: vlastní šetření

Z tohoto grafu nám vyplývá, že 21 odsouzených mělo zaměstnání před tím, než nastoupili do věznice k výkonu trestu. Zbylých 8 respondentů pak bylo nezaměstnaných.

Otázka č.5: Jak dlouhý je váš současný trest?

Graf č.6: Délka trestu

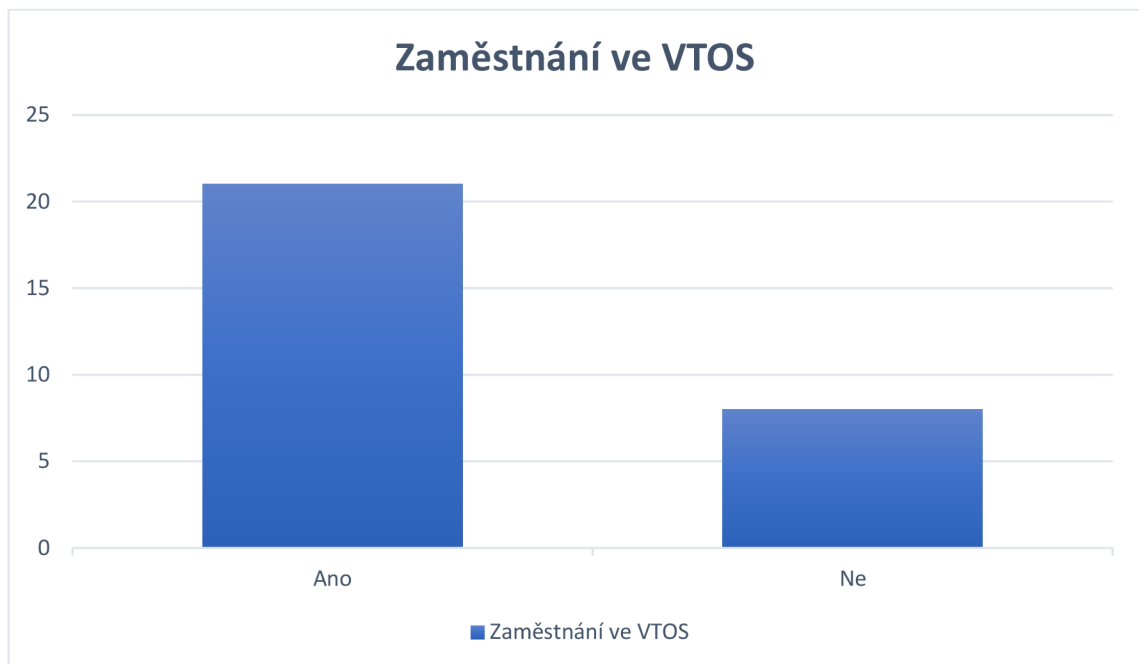

Zdroj: vlastní šetření

Po odpovědích na tuto otázku jsem stanovil 3 roky odnětí svobody jako rozdílový bod. Jak vidíme na grafu č.6 16 odsouzených si odpykává kratší trest a 12 z nich trest delší. Jeden odsouzený délku trestu nevedl. Ještě uvedu, že nejdelší trest, který se v odpovědích objevil byl 13.5 let a naopak nejkratší byl 8 měsíců.

Otázka č.6: Jste nyní (ve věznici, kde vykonáváte trest) zaměstnán?

Graf č.7: Zaměstnání ve VTOS

Zdroj: vlastní šetření

Shodou náhod mají otázky č.4 a č.6 stejný poměr v odpovědích, tedy že 21 odsouzených ve výkonu trestu pracuje a 8 odsouzených práci nemá. Věznice Rýnovice nabízí několik druhů zaměstnání na obou typech pracovišť. Uvnitř areálu věznice jsou pracoviště jako ABB či BAL, kde odsouzení vyrábějí hotové výrobky. Uvnitř věznice najdeme i Conectart, což je kontaktní telefonické centrum. Mezi vnější pracoviště patří blízká fabrika TI Automotive. Několik odsouzených jezdí i vypomáhat do blízké pekárny. Všechny tyto pracoviště odsouzení ve svých odpovědích uvedli jako místa, kde svojí práci vykonávají. Naopak ti, co v rámci věznice nepracují, uvedli důvod své nezaměstnanosti buď vyřazení z práce, čekání na vyřízení žádosti nebo zdravotní problémy.

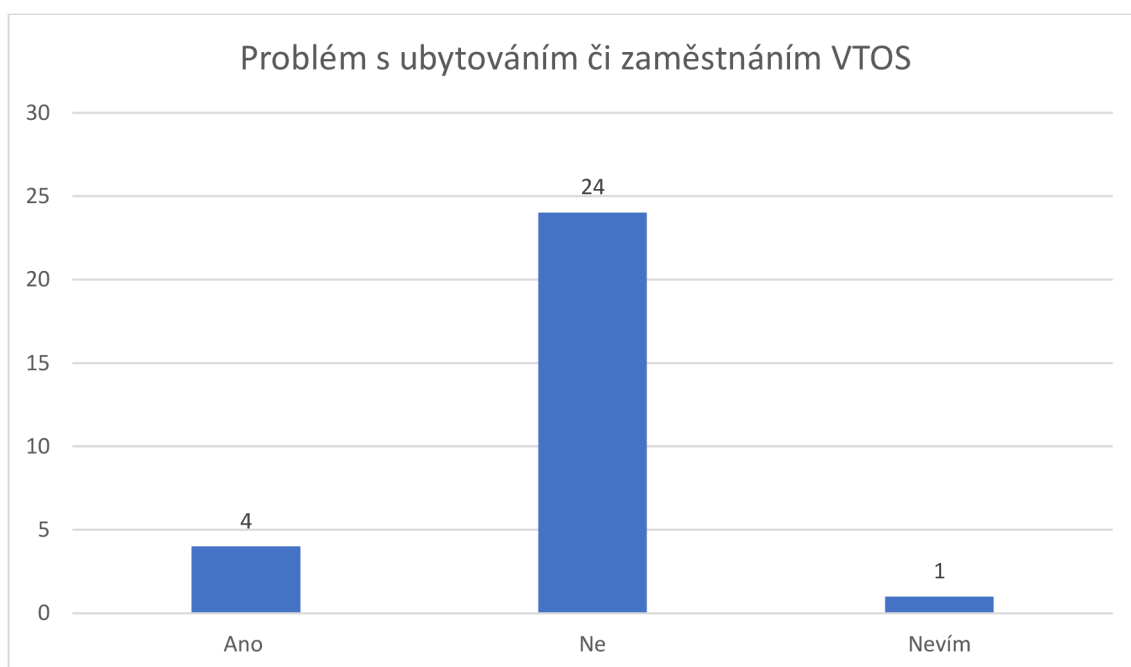
Otázka č.7: Jste s prací, kterou ve věznici vykonáváte spokojen?

Na tuto otázku jsem dostal 26x kladnou odpověď, tedy že odsouzený je spokojen se svojí prací v rámci věznice a 3 odsouzení neuvedli ani jednu z odpovědí.

Otázky č.8 až 10 spolu souvisí a ptám se v nich odsouzených, zda si myslí, že budou mít problémy s resocializací po výkonu trestu a pokud ano, tak zda ví, u kterých institucí hledat pomoc a kde sídlí.

Otázka č.8: Myslíte si, že budete mít problém s ubytováním či zaměstnáním po propuštění z výkonu trestu?

Graf č.8: Problém s ubytováním či zaměstnáním po VTOS

Zdroj: vlastní šetření

Na otázku č.8 celkem 24 odsouzených odpovídá, že si nemyslí, že by měli mít po výkonu trestu odnětí svobody problém najít si práci a ubytování oproti čtyřem odsouzeným, kteří si problémy připouští. Jeden respondent označil odpověď neví.

Otázka č.9: Znáte své možnosti či instituce na které se případně obrátit?

Pokud ano, vypište:

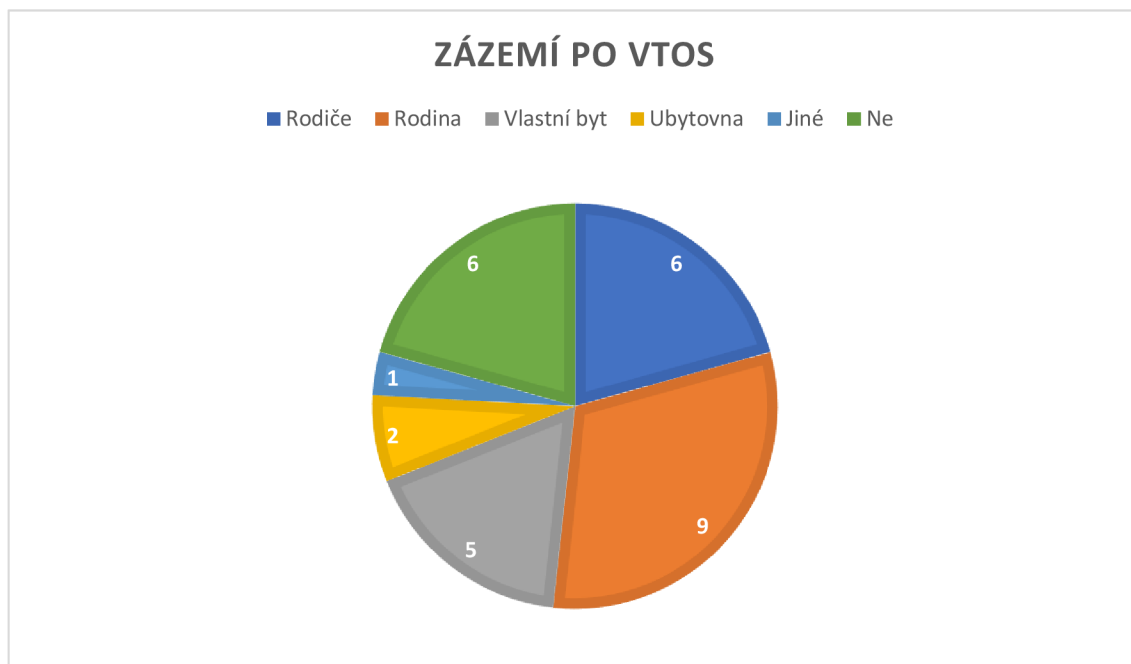
Na tuto otázku jsem ve svém dotazníku dostal pouze sedm odpovědí, které navíc byly všechny stejné a jednalo se o úřad práce. V této otázce se odrážejí odpovědi na předcházející otázku, kdy si většina odsouzených myslí, že nebude potřebovat pomoc těchto institucí.

Otázka č.10: Víte, kde výše uvedené instituce v okolí vašeho bydliště hledat?

K této otázce se 10 z 29 odsouzených vyjádřilo negativně, takže neví, kde hledat. Z toho byli dva odsouzení, kteří zvolili na otázku č.8 jako odpověď ano, tedy že si myslí, že budou mít problém s ubytováním nebo zaměstnáním po výkonu trestu.

Otázka č.11: Máte se ke komu a kam vrátit po výkonu trestu?

Graf č.9: Zázemí po VTOS

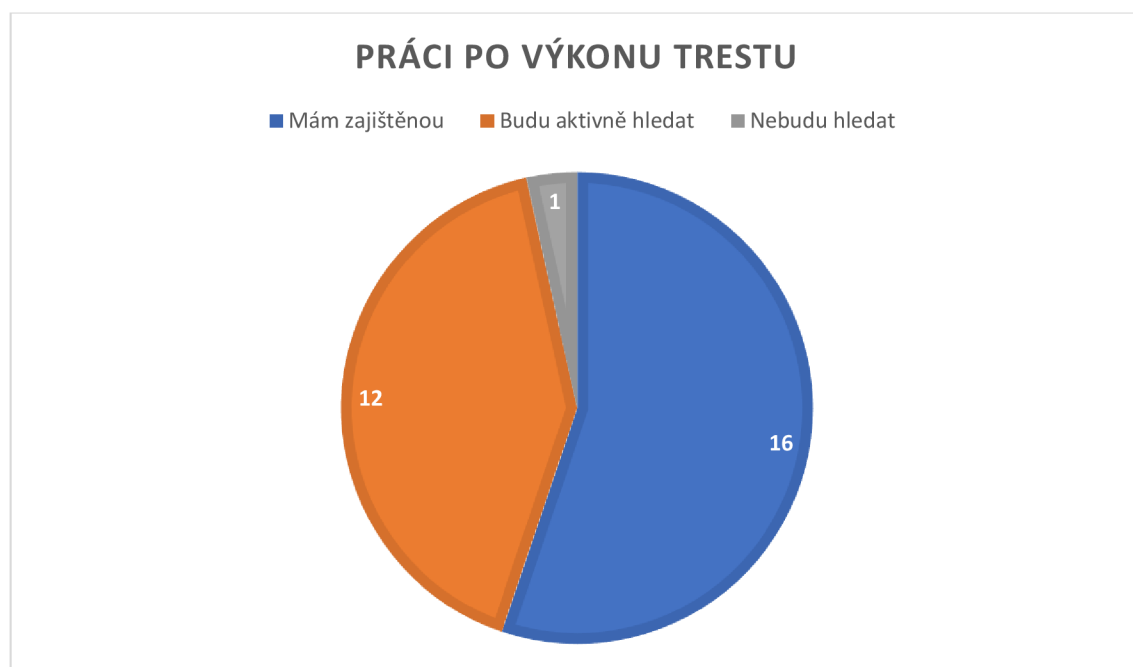

Zdroj: vlastní šetření

V této otázce jsem chtěl zjistit, zda se mají odsouzení, kteří tento dotazník vyplňovali, kam vrátit. Nejvíce z nich, konkrétně devět, se vrátí do rodiny, tedy k ženě, přítelkyni nebo družce. Šest respondentů plánuje po propuštění návrat k rodičům a stejný počet z nich udává, že netuší, kde budou přebývat. Pět odsouzených pak má vlastní byt. Ostatní odsouzení poté plánují bydlet na ubytovně nebo udávají jinou možnost.

Otázka č.12: Práci po výkonu trestu ...

Graf č.10: Práci po výkonu trestu ...

Zdroj: vlastní šetření

Na tuto otázku více jak polovina odsouzených uvedla, že již má předem zajištěnou práci, konkrétně 16 z nich. 12 odsouzených uvádí, že bude aktivně hledat a pouze jeden dotazovaný práci zajištěnou nemá i jí odmítá hledat.

Závěr dotazníkového šetření

Získané odpovědi potvrdily moje očekávání a i to, kde je hlavní problém vysoké recidivy. Zásadní jsou odpovědi na otázky č. 2 a 3, které nám potvrzují vysokou

recidivu v České republice, a to i přesto, že velká většina z respondentů dříve obdržela alternativní trest, který měl sloužit jako zdvižený prst. Zarážející proto je vyhodnocení otázky č. 8, kdy si většina odsouzených domnívá, že po propuštění nebude mít problém vrátit se do normálního běžného života. Není proto divu, že kromě Úřadu práce většina z nich nezná jinou instituci, která by jim mohla v řešení jejich problému pomoci (viz otázky č.9 a 10). I když odpovědi na poslední dvě otázky vypadají, že více jak polovina z dotazovaných má slušně nakročeno k úspěšné resocializaci, domnívám se, že budou dále pokračovat v kriminální činnosti a v budoucnu se velká část z nich do výkonu trestu opět dostane. Utrzuje mě v tom fakt, že i když dostali už několik šancí znovu dostat svůj život do správných kolejí, tak opakovaně selhali.

9. Strukturovaný rozhovor

Tuto část jsem záměrně věnoval druhé straně postpenitenciární péče, tedy těm, kdo své služby nabízí. Na moje otázky odpovídá mladá sociální pracovnice, která pracuje na Městském úřadu v Kolíně. Nejdříve pracovala na OSPODu (orgán sociálně-právní ochrany dětí), ale od druhé poloviny roku 2019 se stará o dospělé klienty. Jako cíl tohoto rozhovoru jsem si zadal zjistit, jak postpenitenciární péči vnímá sociální kurátorka, která je s klienty v každodenním kontaktu.

Rozhovor:

Kdo je sociální kurátor a jaká je jeho role v systému poskytování sociálních služeb?

„Sociální kurátor je člověk, jehož cílovou skupinou jsou především lidé spojení nějakou formou s výkonem vazby nebo s výkonem trestu odnětí svobody, dále jsou to lidé bez přístřeší, závislé osoby či sociálně vyloučené osoby. Dle údajů z minulého roku je každý můj třetí klient osoba po výkonu trestu. Kurátor je těmito lidem k dispozici před výkonem, během výkonu i po výkonu trestu odnětí svobody, v terénu i v kanceláři. Kontakt není pouze s přímo odsouzeným člověkem nebo s člověkem bez přístřeší. Kurátora navštěvují také členové rodiny těchto lidí, kamarádi, kteří žádají pomoc s řešením situace jejich blízkého, kamaráda. Role sociálního kurátora v rámci sociálních služeb je taková, že kurátor je výše zmíněným lidem oporou v řešení jejich záležitostí. Kurátor také komunikuje s ostatními organizacemi, službami. Snaží se pro klienta vyjednat co nejlepší podmínky v rámci možné spolupráce“.

Co je posláním sociálního kurátora?

„Posláním kurátora je pomoc lidem v rámci možností kurátora, ale také v rámci možností klienta. Za mě z velké části záleží na nasazení a motivaci klienta. Jasně je, že pokud klient ve své situaci nechce nic dělat, i přestože jsou možnosti, kurátor nic nezmůže“.

Můžete popsat, jak probíhá vaše práce s osobou po VTOS?

„Popravdě u většiny mých klientů se po jejich propuštění jedná o krátkodobou spolupráci, která často končí pomocí s vyplněním formulářů pro dávku hmotné nouze MOP (mimořádná okamžitá pomoc) po propuštění. Klienti jsou totiž často motivováni pouze pro peníze, nechťejí se sami o sobě změnit. Klienti po propuštění dorazí, já jim pomohu vyplnit formuláře, oni si tyto formuláře společně s dalšími papíry donesou na Oddělení dávek hmotné nouze, kde jim je dávka vyplacena a už je nikdy nevidím. Po nějakém čase mi přijde u velké části z nich hlášenka (hlášení změn) z věznice s tím, že je klient opět ve vazbě nebo ve výkonu trestu. Klienti se opravdu velmi často opakují, recidiva je za mě vysoká. Toto mohu i přes krátkou dobu na pozici kurátorky potvrdit.

Další častou pomocí je pomoc s opakujícími se dávkami hmotné nouze, kdy klient žádá Úřad práce ČR o dávky a neví si rady s formuláři. Kurátorka je v těchto případech nápomocná s vyplněním formulářů. S klienty také hledáme možnosti bydlení, což je velký problém. Klient přichází z výkonu trestu buď bez peněz (většinou mu je vyplacena menší částka, třeba 500,-Kč, pouze na dopravu a nákup potravin, částka je nízká, protože klient nebyl ve výkonu pracovní zařazen, nemá si z čeho našetřit) nebo peníze okamžitě utratí. Pokud klient nemá peníze, nemá možnost najít bydlení. Komerční bydlení - pronájem - si žádá zaplacení kaucí. V dnešní době bez peněz neuspěje ani na ubytovnách, které žádají také zaplacení zálohy dopředu. Tito lidé se třeba na chvíli zabydlí u svých známých, kamarádů, ale za nějaký čas končí opět ve výkonu trestu.

Jinak samozřejmě pomáhám obvolávat úřady, organizace, věznice, ubytovny. Pomáhám řešit záležitosti se ztrátou občanských průkazů“.

V čem spočívá preventivní charakter této práce?

„Za mě je prevence ze strany sociálního kurátora nulová. Já jako sociální kurátorka můžu lidem promlouvat do duše, říkat jim, že směr, kterým se vydali, nebyl správný, ukázat jim možnosti řešení (pokud tedy nějaké v dané situaci existují). Většinou si klienti dělají stejně vše podle sebe. Vzhledem k tomu, že pracuji již s dospělými osobami, nemám možnost tyto lidi nějak ovlivnit, pokud o to opravdu nestojí“.

Jak hodnotíte úroveň postpenitenciární péče v ČR?

„Za mě je postpenitenciární péče na nízké úrovni. Na druhou stranu si nejsem jista, zda si někteří klienti zasluhují více péče. Jako sociální pracovnice mám v náplni práce pomáhat lidem, ale pokud jde o člověka, který pouze využívá nabízené pomoci, aniž by pro svoji situaci něco udělal, nemá více pomoci smysl. Myslím si, že v dnešní době jsou už lidé z výkonu zaškatulkováni, proto nemají takové možnosti i kdyby se sebou opravdu chtěli něco dělat. Lidé lidem z výkonu trestu nevěří. Tito lidé poté nemají možnost najít si zaměstnání, čistý trestní rejstřík požadují i tam, kde by to člověk nečekal. Najít bydlení po propuštění je nadlidský výkon. Vyhráno mají ti, kteří se mohou vrátit k rodině, která o ně má ještě zájem. Většinou se však jedná o lidi, kteří nejsou ve výkonu jako doma. Ti, kteří mají věznicí jako místo, kde trávili nejvíce času svého života, si zkrátka moc nikde neškrtnou. Lidé po výkonu mají také plno dluhů, exekucí, které neřeší, proto si nechtějí ani hledat zaměstnání na smlouvu. Nemají zájem, aby jim byly vydělané peníze strhávány na dluhy, které si přitom nadělali sami. To je potom také otázkou do budoucna, především jak, kde a hlavně z čeho budou tito lidé žít v důchodovém věku.

Já třeba vidím i velkou chybu v tom, že dávka MOP po propuštění je zhruba 20 let ve stejné výši, tedy maximálně 1.000,- Kč. Z těchto peněz nemá člověk možnost dlouho vyžít, natož si najít bydlení, byť jen na ubytovně. V Kolíně požadují na ubytovnách většinou zálohu ve výši 2.000,- Kč na osobu, což ten člověk nemá“.

Kdyby jste měla možnost cokoliv v této oblasti změnit či vylepšit, co by to bylo?

„Dávka MOP po propuštění, ale s tím, že by se muselo ověřovat, kam peníze půjdou, na jaké účely. Rozhodně nejsem pro to, aby člověk, který se vrací z výkonu, dostal například 5.000,- Kč, šel bydlet k rodině a za týden přišel s tím, že nemá ani korunu, což se stává, ale s penězi vyplacenými při opuštění výkonu. Z vlastní zkušenosti vím, že je člověk propuštěný z výkonu schopný utratit i během 1 týdne 10.000,- Kč, aniž by si zajistil bydlení nebo stravu. S vyplacenými penězi souvisí i systém bydlení pro lidi po výkonu. Jak jsem již zmiňovala, pokud člověk nemá peníze, nikde ho neubytují. A samozřejmě bych změnila chování některých

klientů, kteří si myslí, že kurátor je ve všem spasí. Neuvědomují si, že kurátor nemá nekonečné možnosti“.

Závěr z rozhovoru

Sociální kurátorka nechodí kolem horké kaše a je poměrně kritická. Každý její třetí klient je osoba po výkonu trestu. Je tak tedy s nimi v každodenním kontaktu. Říká nám, jak s klienty pracuje a jaká je realita. Zmiňuje vysokou recidivu, protože k ní klienti chodí opakovaně, i když většinou jednorázově jen pro pomoc s vyplněním papírů nutných pro nárok na sociální dávku. Také se pozastavuje nad morálkou svých klientů, kde vidí největší kámen úrazu postpenitenciární péče, i když připouští, že současná společnost a finanční nároky na bydlení celý proces resocializace hodně ztěžují.

Závěr

Na základě popsaných a zjištěných skutečností, které autor popsal výše, došel k následujícímu závěru. V teoretické části se snažil čtenářům vysvětlit, co je to postpenitenciární péče, jak funguje, co nabízí a kdo tuto péči poskytuje. Můžeme tak pochopit, o co v postpenitenciární péče jde, ale málo kdo z nás si dokáže představit, jak složitý celý tento proces je, pokud si jím neprošel na vlastní kůži. Autor si myslí, že nabízená postpenitenciární péče je na dobré úrovni ovšem úspěšný proces resocializace se nám nedaří naplnit, a to z mnoha důvodů.

Jak je popsáno v kapitole č.3 celý proces resocializace začíná už nástupem do vězení a jde o dlouhodobou záležitost, která aby byla úspěšná, musí probíhat i po propuštění. Bohužel současné vězeňství je ve stavu, kdy musí řešit mnoho problému, které výrazně narušují tento proces už ve svém počátku. Podfinancovaný systém, přeplněnost věznic, ale i nedostatek personálu jsou věci, které by se dle mého měly řešit a jejich zlepšení by se pozitivně za čas promítlo. Na druhou stranu si autor myslí, že lidé po výkonu trestu mají na svobodě mnoho možností k vyhledání pomoci, ať už jde o statní či nestátní subjekty. Bohužel na základě vlastní zkušenosti ze služby a také z odpovědí sociální kurátorky je největším problémem morálka těchto osob. Tyto osoby mají utvořené a zažité jiné hodnoty a normy, které se neslučují s většinovou společností. I přes kvalitně poskytované služby postpenitenciární péče často dochází k selhávání při zpětném začleňování osob z výkonu trestu do společnosti. Ostatně to dokazují i získaná data z dotazníkového šetření v praktické části této práce. Recidiva u dotazovaných byla vyšší než 80 % a to i přesto, že v minulosti většina z nich byla potrestána nějakým alternativním trestem. Tato možnost ukládání alternativních trestů by v budoucnu mohla přispět ke zlepšení procesu resocializace. Sociální kurátorka v posledních dvou odpovědích v rozhovoru zmiňuje další problémy, které zpětné zařazení do společnosti ztěžují a tím je sama společnost, která na tyto lidi hledí skrz prsty. Člověk, který si prošel vězením se nálepky vězně jen těžko zbavuje. Firmy nikoho takového ve většině případů nezaměstnají a když vezmeme v potaz, že jsou skoro všichni tito lidé zadlužení, nezůstává jim jiná možnost než se ke kriminální činnosti vrátit. Proto na otázku, kterou si autor položil na začátku této práce, tedy **zda za vysokou kriminální recidivu může nedostatečná**

postpenitenciární péče, odpověděl že ne. Myslí si, že hlavním viníkem je systém, který je špatně nastaven. Domnívá se, že pokud stát výrazně finančně nepřispěje českému vězeňství, nevyřeší výše uvedené problémy a nečiní změny v trestní politice, nebude recidiva v České republice klesat.

Seznam použité literatury

Literatura

ČERNÍKOVÁ, Vratislava. Sociální ochrana: terciární prevence, její možnosti a limity. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. Vysokoškolské učebnice. ISBN 978-80-7380-138-0.

GOJOVÁ, Alice. Příručka pro metodiky sociální prevence a sociální kurátory. Ostrava: [Ostravská univerzita], 2007. ISBN 978-80-7368-329-0.

ŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST, Ivana Zoubková a kol. Kriminologie. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s. 2019, ISBN 978-80- 7598-554-5.

MAREŠOVÁ, Alena. Trendy vězeňství ve světě - soumrak optimistických předpovědí. Trestní právo 3I2O2O. ISSN 1211-2860.

ŠTERN, P., et al. Probace a mediace: Možnosti řešení trestných činů. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-757-2.

TOMÁŠEK, Jan a kol. Probace jako efektivní nástroj snižování recidivy. Praha: IKSP, 2016. ISBN 978-80-7338-163-9.

VANTUCH, Pavel. Aktuální otázky postpenitenciární péče. Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1982

ŽATECKÁ, Eva. Postavení a úkoly Probační a mediační služby. 1. vyd. Ostrava: Key Publishing, 2007, ISBN 978-80-87071-55-7.

Prameny

Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009, trestní zákoník. In: Sbíрка zákonů

Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi

Zákon č. 257/2000 Sb., Zákon o Probační a mediační službě

Internetové zdroje

nospcr.cz. *NEZÁVISLÝ ODBOROVÝ SVAZ POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY* [online]. Praha, 2022 [cit. 2022-02-20]. Dostupné z: <https://www.nospcr.cz/reakce-nos-pcr-na-medializovane-kauzy-vezenske-sluzby-cr/>

ct24.ceskatelevize.cz, Česko má dvakrát víc vězňů, než je v Evropě běžné. Na vině jsou dlouhé tresty a recidiva. *ČT24* [online]. Brno: pes, 2019 [cit. 2022-02-20]. Dostupné z: <https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/2781821-cesko-ma-dvakrat-vic-veznu-nez-je-v-evrope-bezne-na-vine-jsou-dlouhe-tresty-a>

irozhlas.cz, Za mříže se v Česku vrací až tři čtvrtiny vězňů. Na vině je především nedostatečná péče po propuštění. *IROZHLAS* [online]. Praha: Oldřich, 2021 [cit. 2022-02-20]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/vezen-vezeni-recidiva-propusteni-integrace-do-spolecnosti-socialni-sluzby_2109261607_hyh

Romodrom.cz. *Romodrom* [online]. [cit. 2022-02-20]. Dostupné z: <https://romodrom.cz/cs/>

Zabranou.cz. *Za branou* [online]. [cit. 2022-02-20]. Dostupné z: <https://zabranou.cz/>

Ok.cz. *INSTITUT PRO KRIMINOLOGII A SOCIÁLNÍ PREVENCI* [online]. [cit. 2022-02-20]. Dostupné z: <http://www.ok.cz/iksp/index.html>

Ostatní zdroje

ZAJÍČKOVÁ, Iva. *Penitenciární a postpenitenciární péče*. Praha, 2019. Bakalářská práce. Vysoká škola regionálního rozvoje a bankovní institut AMBIS, a.s., Katedra bezpečnosti a práva, Bezpečnostní management v regionech. Vedoucí práce PhDr. JUDr. Jana Firstová Ph.D

LAZECKÁ, Kateřina. *Postpenitenciární péče a obsahová analýza spisů klientů využívajících služeb sociálních kurátorů*. Brno, 2011. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Katedra sociální pedagogiky, Pedagogická fakulta. Vedoucí práce Mgr. Martin Stanoev

Příloha:

DOTAZNÍK

Dotazník je anonymní a slouží pro bakalářskou práci.

1. Do které věkové kategorie spadáte?

- 18 až 25 let
- 26 až 35 let
- 36 až 50 let
- 51 až 65 let
- starší než 65 let

2. Byl jste už dříve vězněn?

- Nikdy
- Jednou
- Dvakrát
- Vícekrát

3. Byl Vám v minulosti uložen nějaký alternativní trest? (např. peněžitý trest, podmínka, veřejně prospěšné práce, domácí vězení aj.)

- Ano
- Ne

Pokud ano, jaký/é?

4. Byl jste před nástupem do věznice zaměstnán?

- Ano
- Ne

Pokud ne, proč?

5. Jak dlouhý je váš současný trest?

6. Jste nyní (ve věznici, kde vykonáváte trest) zaměstnán?

- Ano (Jaké zaměstnání vykonáváte?) _____
- Ne (proč?) _____

7. Jste s prací, kterou ve věznici vykonáváte spokojen?

Ano

Ne (proč?) _____

8. Myslíte si, že budete mít problém s ubytováním či zaměstnáním po propuštění z výkonu trestu?

Ano

Ne

Nevím

9. Znáte své možnosti či instituce na které se případně obrátit? Pokud ano, vypište:

10. Víte, kde výše uvedené instituce v okolí vašeho bydliště najdete?

Ano

Ne

11. Máte se ke komu a kam vrátit po výkonu trestu?

K rodičům

K vlastní rodině (manželce, přítelkyni, příteli...)

Do vlastního bytu

Sjednávám si ubytovnu, hledám nové možnosti

Jiné možnosti (jaké) _____

Ne

12. Práci po výkonu trestu ...

mám zajištěnou

budu aktivně hledat

nebudu hledat

Děkuji za Váš čas strávený nad tímto dotazníkem